

JALAL TALABANI

Jarenlang had ik geen contact met mijn vroegere vrienden. Mijn leven had zich afgebogen van de Koerden, tot ik in Turkije ging wonen en tijdens een reis naar het uiterste zuidoostelijke puntje van dat land de bergen van Noord-Irak zag en me afvroeg of het waar was wat ik had gehoord: dat er geen Iraakse vlag wapperde aan de andere kant maar de Koerdische vlag.

Irak had inmiddels voor het eerst een Koerdische president, Jalal Talabani, die na het fiasco van Mulla Mustafa Barzani de leidsman was geworden van onder anderen Ahmed Bamarni. Dat Talabani president is geworden, is bijna even wonderlijk als wanneer een Palestijn van Hamas president van Israël zou zijn of een vrouw koningin van Saudi-Arabië of een Armeniër staats-hoofd van Turkije. Het leven van Jalal Talabani is namelijk sinds zijn kinderjaren gewijd aan het opdelen van het land waarover hij nu de scepter zwaait. Hij heeft op alle mogelijke manieren – een duizelingwekkende opeenvolging van verzet tegen en collaboratie met het regime van Saddam Hussein – geprobeerd zelfbe-

stuur te krijgen voor de Koerden van Irak. Ook heeft hij in het verleden gezegd te streven naar een onafhankelijk Koerdistan, wat het uiteenvallen van Irak zou hebben betekend.

Na het debacle van 1975 richtte Talabani als gezegd de PUK op, en Ahmed was onder de Koerdische vluchtelingen in Europa een van de eersten die lid werden. Talabani beloofde een socialistische maatschappij, en een einde aan het feodalisme. Aantrekkelijk voor jongens als Ahmed was de vrijheid van godsdienst die de PUK nastreefde. Godsdienst zou in het nieuwe Koerdistan geen rol spelen en Ahmed dacht dat met het voortschrijden van het socialisme en het onderwijs godsdienst er maatschappelijk niet meer toe zou doen.

Een nieuwe leider, een nieuw elan, beloften van een egalitaire maatschappij, beloften de Koerden te bevrijden van het juk van de Arabieren, maar de eerste confrontatie van de peshmerga's van Jalal Talabani die na de ineenstorting van de Opstand naar de bergen van Koerdistan terugkeerden, was niet met het Arabische Ba'athregime maar met de Barzani's. Een groep van vijftig PUK-strijders trok van Libanon, waar ze getraind waren in een Palestijns kamp, via Syrië en Turkije Noord-Irak binnen, waar ze in een hinderlaag van de KDP vielen. Alle vijftig werden gedood. Het verhaal van het verraad, van wraak en van het despotisme van de oude Mulla Mustafa Barzani herhaalde zich: Koerd vermoordde Koerd, Koerden vernielden Koerdische dorpen, akkers en veestapels. De peshmerga's van Talabani werden voor geld door Turks-Koerdische stammen verraden aan de Barzani's. Later verrieden diezelfde Turks-Koerdische stammen, ook voor geld, de Barzani's aan de Talabani's. Bij een andere confrontatie in die eerste jaren na de Opstand werden nog eens achthonderd strijders van de PUK vermoord door strijders van de KDP.

Voor mij was dit het begin van de afbrokkeling van mijn medelijden en sympathie met de Koerdische zaak. In de jaren erna verdreef onverschilligheid het medeleven, versterkt door de berichten over Massud Barzani en Jalal Talabani, die beurtelings

hun ziel aan Saddam of aan de ayatollahs van Iran verkochten. Als de een met de ayatollahs was, was de ander met Saddam, en zo ging het maar door.

De foto's waarop Talabani de wangen kust van Saddam Hussein zijn niet te tellen. In zijn huis in Stockholm zeg ik tegen Ahmed dat ik zijn trouw aan Talabani niet kan bevatten. Saddam had een chemische oorlog tegen de Koerden gevoerd, en niet lang daarna was Talabani alweer in Bagdad. Hij onderhandelde met het Ba'athregime over autonomie van Koerdistan. Saddam bood hem het vicepresidentschap over Irak aan en zijn steun in Talabani's strijd tegen de Barzaniclan.

Talabani kon geen voor de Koerden geloofwaardige onderhandelingen voeren als hij niet Kirkuk voor zijn volk opeiste. En op dat punt liep het overleg, zoals alle onderhandelingen met Bagdad, stuk. Talabani keerde terug in de armen van de ayatollah's, waar Massud Barzani zich al bevond. Overigens was Massud Barzani niet anders dan Jalal Talabani; ook hij riep de militaire hulp van Saddam Hussein in, later in de jaren negentig toen de Koerden al niet meer onder het juk van de Ba'ath zaten, om Talabani en zijn aanhangers uit Erbil te verdrijven. In Stockholm vraag ik aan Ahmed: 'Hoe kun je bereid blijven om je leven te offeren voor een zaak die door deze mannen wordt aangevoerd? Hoe kun je je honderd procent geven als morgen de verbanden en de zogenaamde vriendschappen weer anders liggen, als de vijand vriend is en de vriend plotseling in een vijand is veranderd?'

Ahmed zegt dat ik verkeerde verwachtingen heb: 'Veranderingen komen niet in één keer.' Hij wijst op de geschiedenis van Europa en zegt dat het honderden jaren heeft geduurd voordat de mensen daar in vrede en zonder afgunst met elkaar hebben leren leven. 'Jouw leven is anders dan het mijne. Jij bent in de luxepositie dat je je rug kunt toekeren naar mensen en zaken die niet aan jouw hoge Europese ethische eisen voldoen. Jij kunt de lat voor omgangsvormen tussen mensen zo hoog leggen als je wilt. Jij kunt als Europeaan makkelijk zeggen dat alle mensen democratisch en

vreedzaam en respectvol met elkaar moeten omgaan. Zo zou het moeten zijn, inderdaad, maar zo is het in de werkelijkheid niet. Moet ik mijn volk in de steek laten omdat ze nog niet zo modern zijn dat ze ruzies met elkaar kunnen uitpraten, maar het enige doen wat ze altijd hebben gedaan: erop los slaan, doden, wraak nemen? Ik kan die keuze niet maken. Wij willen niet meer onder de laars van de Arabieren zitten. Wij willen onszelf kunnen zijn. Sommige mensen geven de strijd op bij de minste of geringste tegenslag. Als het niet meteen gaat zoals zij het willen, laten ze het erbij zitten. Gun ons de tijd. We veranderen niet in één generatie van een stammen- en clancultuur in een westerse democratie.'

Ahmed vindt dat zogenaamde kwesties van verraad en collaboratie gezien moeten worden in een regionale politieke context. 'Misschien heb je een beetje gelijk,' zegt hij, 'het had beter gekund, maar wat het bij ons is, of was... wel... we hebben eerst altijd tussen de Ottomanen en Perzen in gezeten. In de moderne tijd hebben wij Koerden altijd te maken gehad met een macht buiten ons eigen grondgebied: Syrië, Iran, Turkije, Irak. Je moet altijd de deur naar een van hen openhouden om te kunnen ontsnappen, om je milities te kunnen bevoorraden, om simpelweg af en toe op adem te kunnen komen.' Talabani, legt hij uit, steunde op een gegeven moment de ayatollahs in Iran. Hij had een basis buiten Irak nodig om wapens te verzamelen, mensen te trainen, te hergroeperen, gewonden te verzorgen, propaganda te schrijven en te drukken. De PUK had een kantoor in Damascus, maar die stad en de Syrische grens liggen relatief ver van de Koerdische gebieden in Irak. Noordwest-Iran gaat als het ware over in Iraaks Koerdistan, de verbindingen zijn er eenvoudiger. 'En soms,' zegt Ahmed, 'was een samenwerking met Baghdad noodzakelijk omdat we nergens anders heen konden. Natuurlijk was het een spel van Saddam, maar wij speelden het spel bewust mee omdat we in die periodes aanwezig mochten zijn in Irak en in Koerdistan en we op die manier onze contacten met de plaatselijke bevolking konden verstevigen, onze zaak ter plekke aan onze

mensen konden uitleggen, schuilplaatsen konden inrichten.

Natuurlijk hebben wij het spel waarin we voor de gek werden gehouden meegespeeld. We moeten altijd proberen de tijd in ons voordeel te gebruiken. En je moet goed beseffen dat dankzij het bestand tussen Talabani en Saddam en de eindeloze onderhandelingen wij opnieuw contact hebben kunnen maken met de bevolking van de grote Koerdische steden als Erbil, Dohuk en Sulaymaniya.’

‘En,’ zeg ik, ‘om de KDP en de Barzani’s een hak te zetten’ – maar daar wil Ahmed niet op ingaan.

Talabani zelf verklaarde het zo tegen de *New Yorker* in februari 2007: ‘Als het oorlog is heb je de steun van iedereen nodig. Stalin werkte ooit met Hitler samen omdat hij die vredesperiode nodig had. Toen Stalin later oorlog voerde tegen Hitler werd hij daarin gesteund door Churchill. In een oorlog heb je geen keuze. Je moet vechten of je overgeven, je kunt niet zonder hulp van buitenaf. Waar krijg je die hulp vandaan? Overal vandaan. Je kunt niet kieskeurig zijn. Er bestaat niet een supermarkt waar je je vrienden in tijd van oorlog kunt kiezen.’

Het heulen met de vijand, het verzet, de collaboratie: alles heeft altijd voor Jalal Talabani in het teken gestaan van de uiteindelijke Koerdische zelfstandigheid. Voor Talabani was niets te veel en niets te min als hij dacht dat het de Koerdische zaak iets opleverde. Zo stond hij op een avond in 1978 voor de deur van mijn appartement in Cairo. Ik had me daar als correspondent gevestigd en schreef over Egypte, de burgeroorlog in Libanon, over Libië, over Syrië, over de uitzetting van de Russen uit Somalië. In de wereld van correspondenten in het Midden-Oosten, met hun contacten en hun mogelijke invloed in Washington, Moskou, Londen, Parijs en Tokio was mijn werk van ondergeschikt belang. Maar toch vond Talabani de Nederlandse connectie belangrijk genoeg om mij een bezoek te brengen en te vertellen hoe de zaken ervoor stonden in Noord-Irak. Het artikel dat ik

erover schreef kon ik echter aan de Nederlandse en Belgische straatstenen niet kwijt.

Maar Jalal Talabani dacht dat een contact met een journalist als ik, ook al leverde het niets concreets op, nooit de Koerdische zaak kwaad kon doen. Aan het andere uiteinde van het spectrum van inspanningen voor zijn Koerden werd hij president van Irak, van een staat die niet zijn tehuis is.